

Skjalde og skjaldskab

Den norrøne skjald hos Adam Oehlenschläger og N.F.S. Grundtvig

Lea Grosen Jørgensen

Artiklen gennemgår de vigtigste punkter i ph.d.-afhandlingen *Skjalde og skjaldskab: En komparativ analyse af den norrøne skjald hos Adam Oehlenschläger og N.F.S. Grundtvig* (2020). Afhandlingen blev indleveret i december 2020 og forsvaret den 26. marts 2021 ved Afdeling for Litteraturhistorie og Retorik, Institut for Kommunikation og Kultur, Aarhus Universitet. Her er tale om en komparativ og tematisk analyse med særlig fokus på Adam Oehlenschlägers og N.F.S. Grundtvigs gendigtning af norrøn litteratur. Afhandlingen tager udgangspunkt i den norrøne skjald og argumenterer for, at forfatterne spejler sig i figuren og genopfinder den for at finde deres ståsted som digtere. Som en middelalderistisk konstruktion giver skjalden et metapoetisk indblik i Oehlenschlägers og Grundtvigs selv billeder og poetikker vedrørende den digteriske fortolkning af norrøn litteratur. Først præsenteres afhandlingens hovedtese og litteraturhistoriske kontekst, der omfatter den fascination af norrøn litteratur i sidste halvdel af 1700-tallet, som fandt sted samtidig med en udbredt romantisk forestilling om digtergeniet. Efter en kort gennemgang af afhandlingens metode og forskningsbidrag bringer artiklen dernæst en opsummering af to analysekapitler efterfulgt af en sammenfattende konklusion, der belyser forfatternes ligheder og forskelle.¹

¹ Afhandlingen var en del af forskningsprojektet “Middelalderisme i dansk romantisk litteratur” (2018-2021), ledet af professor Lis Møller ved Aarhus Universitet. Forskningsprojektets medlemmer har siden skrevet bogen *Middelalderisme i dansk romantisk litteratur*, Aarhus Universitetsforlag. Heri har afhandlingens forfatter bidraget med bl.a. et kapitel om Grundtvigs middelalderisme.

Skjaldens rejse fra middelalderen til romantikken

Ordet “skjald” stammer fra det norrøne ord for digter, *skáld*², og indgår også i beslægtede ord som f.eks. “digtekunst” (*skáld-skapr*) og “digteremne” (*skáldefni*) (Zoëga 2004, 370; Blöndal 1981, 140). Historiske kilder dokumenterer, at skjalde færdedes i de nordiske lande fra ca. det 9. til det 13. århundrede, hvor de optrådte for konger og i private sammenhænge (Sørensen 2006, 114 ff., 100 ff.). Deres mundtlige kvad blev nedskrevet i højmiddelalderen, hvoraf langt de fleste bevarede tekster er fra det 13. og 14. århundredes Island (Clunies Ross 2005, 4 ff.). Selv om skjalde besad andre erhverv såsom søfarer, kriger, køb- eller lovmænd, havde de som skjalde en vigtig samfundsrolle i middelalderen: De fungerede som en slags erindrings eksperter, der memorerede historiske begivenheder, love og personer, og af og til iscenesatte de sig selv som øjenvidner for at styrke deres digtnings troværdighed (Poole 2018, 642-643, se også Solovyeva 2019). Den norrøne litteratur er da også rig på skjalde: I *A History of Old Norse Poetry and Poetics* (2005) karakteriserer Margaret Clunies Ross dem som modsætningsfyldte figurer, der både kan være beundringsværdige og magtfulde, men også upålidelige og groteske i deres væremåde og udseende (Clunies Ross 2005, 93). Clunies Ross påviser løbende, hvordan skjaldene tilmed udtrykker en metadiskussion om selve poesien, da de ofte reflekterer over deres digtekunst. Også Preben Meulengracht Sørensen fremhæver i den posthume *Kapitler af Nordens litteratur i oldtid og middelalder* (2006), at skjaldene besidder en selvbevidsthed om deres egen kunstart, som indbefatter rigt kendskab til mytologisk billedsprog (Sørensen 2006, 107 ff., 114).

Spørgsmålet om skjaldens sociale og metapoetiske rolle optog i særdeles Grundtvig, og ligesom den samtidige Adam Oehlenschläger omtalte han ved flere lejligheder sig selv som skjald. Begge forfattere skrev i en tid, hvor den norrøne litteratur gradvist blev mere tilgængelig med nye tekstkritiske udgaver og moderne oversættelser. Begge tilbragte også det meste af deres liv i København, hvor størstedelen af den norrøne litteratur blev opbevaret, og som derfor også var hovedsæde for antikvarer og sprogforskere med interesse for Nordens fortid. Den Arnamagnæanske Kommission (1772-)

² *Skáld* kommer sandsynligvis fra det oldhøjgermanske ord for at skælde ud eller skænde, *skeldan*, om end der stadig er diskussion blandt forskere om ordet *skáld* og dets etymologi (Clunies Ross 2005, 13; Sørensen 2006, 103).

og senere Det Kongelige Nordiske Oldskriftselskab (1825-) sørgede for at dele Islands litterære skatkammer med resten af Europa, og pudsigt nok var en af de første udgivelser en skjaldesaga, nemlig *Gunløg slangetunges saga*, som Den Arnamagnæanske Kommission udgav i 1775 ("Publikationer 1772-1938"). Genopdagelsen af den norrøne litteratur fandt sted i et konfliktramt Europa, hvor heller ikke Danmark gik fri: Landet mistede sin flåde som følge af Englands bombardementer i 1801 og 1807; i 1813 gik Danmark statsbankerot og måtte året efter afstå Norge på grund af alliancen med Frankrig under Napoleonskrigene (1804-15). Disse nederlag var en af flere årsager til, at Danmark vendte blikket mod den nordiske fortid og alle dens heroiske fortællinger om guder, sagnhelte, plyndringstogter og slægtsfejder. Som i flere andre lande i Europa opsøgte man i Danmark den oftest oversete middelalderlitteratur for at definere en unik, national identitet.

Både Oehlenschläger og Grundtvig skrev i dette stormvejr af kriser og national vækkelse, hvilket tilsammen styrkede deres fælles interesse for den norrøne litteratur. Begge var også optaget af spørgsmålet om, hvordan man skulle behandle disse gamle tekster: Hvilke kilder skulle de benytte? Skulle de modernisere stoffets fortællinger og sprog eller kopiere det så korrekt som muligt? Kort sagt – hvordan skulle de gøre de norrøne skjalde kunsten efter? Disse spørgsmål er omdrejningspunktet for afhandlingen *Skjalde og skjaldskab* (2020), som har til formål at undersøge sammenhængen mellem skjaldefigurerne i Oehlenschlägers og Grundtvigs tekster og forfatterne individuelle selvscenesættelse.

For at forstå Oehlenschlägers og Grundtvigs skjalde er det imidlertid nødvendigt at skelne mellem de skjalde, som optræder i forfatterne tekster, og de skjalde, som vi finder i den nordiske middelalder og tekstkultur. Både Oehlenschläger og Grundtvig har ganske vist mødt skjaldefiguren via den norrøne litteratur, enten i form af tekstkritiske udgaver, oversættelser eller fiktive gendigtninger fra Danmark og udlandet, men de har haft andre litteraturhistoriske forudsætninger. Da Oehlenschläger og Grundtvig debuterede omkring 1800, var kun en brøkdel af den norrøne litteratur tilgængelig, og først senere i forfatterne levetid systematiserede sprogforskere de norrøne kilder og sørgede for, at et stigende antal tekster udkom på dansk. Der er altså både en tidsmæssig og en videnskabelig afstand mellem den nuværende karakterisering af den norrøne skjald og de forestillinger om selvsamme figur, som kommer til udtryk hos antikvarer, oversættere

og forfattere før og i Oehlenschlägers og Grundtvigs samtid. Begge lod sig inspirere af tidligere fortolkninger, men genopfandt også skjalden på hver deres facon. De medvirkede til at konceptualisere figuren i en tid, hvor antikvarer stadig arbejdede på at identificere skjalden og gerne henviste til forfatternes værker, der ligesom antikvarernes var med til at udbrede kendskabet til den norrøne litteratur.³ Grænserne mellem gendigtning, formidling og oversættelse var til forhandling i 1800-tallet, hvor flere videnskaber gradvist blev oprettet og specialiseret, og hvor der herskede en tilbøjelighed til at betragte norrøn litteratur fra et historisk og patriotisk perspektiv.⁴ Af samme årsag kan periodens fremstilling af norrøn litteratur ikke sammenlignes direkte med nutidens norrøne forskning, der i højere grad betragter de samme kilder som primært litterære værker, der vidner mere om middelalderens tekstkultur end egentlige historiske begivenheder.

Oehlenschlägers og Grundtvigs skjalde kan naturligvis dele lighedstræk med de skjalde, som fremgår af de norrøne kilder og moderne forskning. Men afhandlingen ønsker at undersøge forfatternes skjalde i henhold til den norrøne litteratur i forfatternes samtid. For at gennemføre sådan et studie kombinerer afhandlingen tematiske, tekstnære analyser med et litteraturhistorisk udsyn. Denne kombination indebærer et overblik over de norrøne kilder, som var tilgængelige for Oehlenschläger og Grundtvig, og en undersøgelse af de litteraturhistoriske forudsætninger, som forfatterne

³ For eksempel henviser Carl Christian Rafn til Grundtvigs *Optrin af Norners og Asers Kamp* (1811) i forordet til det første bind af *Nordiske Fortids Sagaer* (1829), og i *History of the Northmen* (1831) nævner den amerikanske diplomat Henry Wheaton Oehlenschläger som eksempel på en digter, der har beriget sine værker ved at låne stof fra eddadigtene (Rafn 1829, ix; Wheaton 1831, 88).

⁴ København oprettede det første professorat i nordisk sprog og litteratur i 1845, hvor Niels Matthias Petersen fik stillingen. Hans oversættelser af islændingesagaerne fra 1839 til 1844 har haft en rig receptionshistorie, men som Annette Lassen har påpeget, bærer oversættelserne stærkt præg af samtidens patriotiske tendens. Det lå f.eks. Petersen på sinde at styrke og "afgermanisere" det danske sprog, hvorfor han anvendte neologismer eller sågar opfandt nye ord i sin oversættelse (Lassen 2017, 129 ff.). Den historicistiske tendens viser sig til sammenligning hos Peter Erasmus Müller, der i første bind af samlingen *Sagabibliotek* (1817) argumenterede for, at islændingesagaerne bør betegnes som historiske kilder (Lassen 2014, 60). Også Carl Christian Rafn udelod yngre og mere eventyrlige sagaer i sin danske oversættelse af fornaldersagaerne i 1820'erne, da han ikke anså dem for at være historisk troværdige (Lassen 2018, 329).

havde, da de satte sig for at skrive om skjalden. Her tager afhandlingen afsæt i den øgede interesse for norrøn litteratur, også omtalt som den nordiske renæssance, og forestillingen om digtergeniet. Begge impulser krydser hinanden i slutningen af 1700-tallet og frem til århundredeskiftet, hvor Oehlenschläger og Grundtvig påbegynder deres forfatterskaber og stifter bekendtskab med skjalden som litterær figur.

Afhandlingen vil påvise, at begge forfattere rekonstruerer den norrøne skjald for at finde en digteridentitet, og at skjaldefiguren derfor hænger uløseligt sammen med forfatternes individuelle selv billede og poetik. Skjaldene er hver især dynamiske entiteter, hvis funktion, kvaliteter og karakteristika forandrer sig i overensstemmelse med enten Oehlenschlägers eller Grundtvigs forhold til det norrøne stof og poetiske selv billede. Skjalden afspejler ikke alene forfatternes inspiration og afvigelse fra den norrøne litteratur, men også deres overvejelser og selv iscenesættelse som digtere, der netop henter kildemateriale fra middelalderen og omsætter det til nye værker; som moderne skjalde, om man vil.

Flere forskere har for længst kommenteret skjalden og dens tilstedeværelse hos henholdsvis Oehlenschläger og Grundtvig: Toneangivende Oehlenschläger-portrætter fra Vilhelm Andersen, Gustav Albeck og Povl Ingerslev-Jensen omtaler Oehlenschläger som både skjald og digtergeni, mens Grundtvigforskere som Sune Auken, Anders Holm og Ole Vind har inddraget skjaldefiguren i deres diskussion af Grundtvigs romantiske ungdomsdigtning og hans senere historiefilosofi (Andersen 1924, 39 ff.; Albeck 1971, 15; Auken 2014, 36 ff.; Ingerslev-Jensen 1972, 37; Holm 2018, 19; Vind 1999, 155). Et større, komparativt studie af forfatterne, deres norrønt-inspirerede digtning og ikke mindst deres forkærlighed for skjaldefiguren lader imidlertid vente på sig. Dette forsøger afhandlingen at råde bod på ved at anvende skjalden som pejlemærke for sin empiri og analysemetode. På den måde tilbyder afhandlingen et nyt litteraturhistorisk og komparativt studie af to hovedfigurer i dansk romantik, hvis nordiske digtning er omfattende, men også forskelligartede. En ny, tekstnær undersøgelse kan påvise figurernes nuancer og modsætningsforhold samt indlede en tiltrængt litteraturhistorisk dialog med både Oehlenschläger- og Grundtvigforskningen. Skjalden tilbyder et nyt sammenligningsgrundlag mellem de to forfattere og kan desuden mindske den kløft mellem hovedværker og andre, mere udforskede tekster, som litteraturhistorien har forbigået, men som ikke desto mindre indeholder vigtige

passager om forfatternes skjaldefigurer. Selv om skjalden kun er én ud af flere norrøne skikkelser, som Oehlenschläger og Grundtvig indoptog i deres forfatterskaber, er skjalden nøje udvalgt på grund af dens metapoetiske potentiale: Et studie af skjalden kan ikke alene afdække en stor del af Oehlenschlägers og Grundtvigs norrønt inspirerede digtning, men også afsløre forfatternes digteriske selvbilleder og vise, hvordan de hver især bruger deres tekster til at foretage en selvscenesættelse.

Afhandlingen består af fire dele: Første del redegør for studiets begrebsforståelse og foretager en litteraturhistorisk gennemgang af krydsfeltet mellem den nordiske renæssance og den nye antikklassicistiske æstetik, hvor digtergeniet associeres med spontanisme og originalitet. Revurderingen af digteren og begejstringen for Norden og den norrøne middelalderlitteratur fik konsekvenser for Oehlenschlägers og Grundtvigs møde med skjaldefiguren, men som det fremgår af afhandlingens anden og tredje del, genopfandt forfatterne hver især figuren på deres egen måde. Denne påstand underbygger afhandlingen med intertekstuelle analyser af henholdsvis tre værker fra hver forfatter, alle behandlet kronologisk. Her er tale om Oehlenschlägers *Erik og Roller* (1802), *Hroars Saga* (1817) og *Landet fundet og forsvundet* (1845) samt Grundtvigs *Nordens Mytologi* (1808), "Ragna-Roke" (1817) og "Hjørne-Skjald i Danmark" (1851). Fjerde og sidste del består af en opsummerende diskussion af afhandlingens analyseresultater og forskningsbidrag. Denne artikel nøjes imidlertid med at opridse analyserne af *Hroars Saga* og "Hjørne-Skjald i Danmark". Disse tekster prioriteres, da de inkluderer passager om Hjarne Skjald og hans kvad over Frode Fredegode og derfor tydeliggør ligheder og afvigelser mellem Oehlenschlägers og Grundtvigs skjalde og deres dertilhørende poetik og selvbillede. Som optakt til analysen gennemgår de følgende afsnit kort afhandlingens litteraturhistoriske udgangspunkt, metodiske overvejelser og forskningsbidrag.

Nordisk renæssance og romantisk digtergeni

Den norrøne litteraturs teksthistorie udvikler sig massivt fra det 17. til det 19. århundrede⁵. Clunies Ross' og Lars Lönnroths internationale forsk-

⁵ Afhandlingen inkluderer et søjlediagram, som viser den norrøne litteraturs udvikelseshistorie fra 1600 til 1850, og bygger på to bilag (heller ikke inkluderet i

ningsprojekt “The Norse Muse” (1989-94) fremhæver bl.a. 1600-tallets humanisme og kontinuerlige krige mellem Danmark og Sverige som nogle af årsagerne til, at de to lande opsøgte norrøn litteratur i forsøget på at bevise hvert deres tilhørsforhold til goterne (Clunies Ross & Lönnrot 1999, 11; Clunies Ross 2018a, xxvi). Også Annette Lassen og Andrew Wawn har tolket den norrøne interesse som en historisk og patriotisk-politisk betinget udvikling (Lassen 2008, 8; Wawn 2005, 324). En række af 1600-tallets udgivelser fra bl.a. Arngrímur Jónsson, Magnús Ólafsson, Olaus Verelius, Peder Hansen Resen, Thomas Bartholin den Yngre og Ole Worm danner et vigtigt grundlag for den receptions historie, som udvikler sig frem til Oehlenschlägers og Grundtvigs tid, hvor flere 1600-talsværker stadig anvendes. 1700-tallets lærde står på skuldrene af forgængerne og udvider receptions historien med værker som Eric Julius Björners *Nordiska Kämpa Dater* (1737) og ikke mindst Paul-Henri Mallets *Introduction a l’Histoire de Dannemarc* (1755) og supplementsbindet *Monuments de la Mythologie et de la poésie des Celtes, et particulièrement des anciens Scandinaves* (1756), en fransk oversættelse af *Snorres Edda*.

Flere forskere anser Mallets bøger som katalysatorer for den nordiske renæssance, som indtræffer i sidste halvdel af 1700-tallet (Blanck 1911, 41; Falbe-Hansen 1921, 11-12; Clunies Ross og Lönnroth 1999, 3). De to udgivelser nød stor succes med genudgivelser og oversættelser, heriblandt Thomas Percys engelske *Northern Antiquities* (1770), som blev genoptrykt i 1809 og 1847. I mellemtiden blev Den Arnamagnæanske Kommission nedsat og udgav frem til år 1800 otte norrøne tekster, de fleste med latinske paralleloversættelser. På dansk grund undersøgte og oversatte flere historikere norrøne kilder i bøger som Peder Frederik Suhms *Om Odin og den hedniske Gudelære og Gudstieneste udi Norden* (1771), B.C. Sandvigs *Danske Sange af det ældste Tidsrum* (1779) og *Forsøg til en Oversættelse af Sæmunds Edda* (1783, 1785) samt Rasmus Nyerups tekstkritiske *Udsigt over Nordens ældste Poesi og dens Litteratur* (1798).

Den nordiske renæssance i sidste halvdel af 1700-tallet hænger uløseligt sammen med den romantiske strømning, der ligesom de norrøne teksters receptions historie intensiveres i 1800-tallet. Litteraturhistorikerne Anton

artiklen). Bilag 1 indeholder en liste over tilgængelige norrøne udgivelser fra perioden og er primært baseret på Oehlenschlägers og Grundtvigs efterladte bogsamlinger (findes i bilag 2), men suppleret med trykte og digitale oversigter over det norrøne tekstkorpus’ udgivelseshistorie.

Blanck og Jöran Mjöberg har hver især undersøgt sammenfaldene mellem de to århundreder i henholdsvis *Den nordiska renässansen i sjuttonhundratalets litteratur* (1911) og *Drömmen om sagatiden: Återblick på den nordiska romantiken från 1700-talets mitt till nygoticismen (omkr. 1865)* (1967). Deres bøger har dét til fælles, at de tydeliggør de transnationale impulser i Nordeuropa, og hvordan diverse selskaber, tidsskrifter og litterære og antikvariske sammenslutninger i lande som England, Tyskland, Frankrig, Danmark og Sverige alle bidrog til genopdagelsen af den norrøne litteratur. Begge er også opmærksomme på synkretiseringen mellem det klassiske og romantiske såvel som den nye æstetik, der indvarsles med Sturm und Drang-bevægelsen og udvikler sig til et mere decideret generationsopgør i 1800-tallet, hvor forfattere i højere grad nuancerer, humaniserer og til dels idealiserer dele af den kultur, den norrøne litteratur repræsenterer (Blanck 1911, 17, 35; Mjöberg 1967, 33 ff., 44 ff.).

Hverken Blanck eller Mjöberg afviser, at den norrøne litteraturs receptionshistorie forandrer sig mellem 1700- og 1800-tallet, men de understreger, at en analyse af det 19. århundredes reception må tage 1700-tallets æstetiske diskussioner og nordiske renæssance i betragtning. Afhandlingen har set sig særligt inspireret af Blanck og Mjöberg, eftersom deres studier opbløder det periodiske skel ved året 1800, som har været symptomatisk i dansk litteraturhistorieskrivning siden 1800-tallet, hvor disciplinen blev udviklet.⁶ Derudover viser forskerne også, hvordan de æstetiske diskussioner fra især Sturm und Drang fik genlyd i det nye århundrede. Indlejret i denne nye æstetik er spørgsmålet om digtergeniet, som tilsvarende får betydning for den nordiske renæssance, og ikke mindst forestillingen om den norrøne skjald. Jochen Schmidts studie *Die Geschichte des Genie-Gedankens in der deutschen Literatur, Philosophie und Politik 1750-1945* (1985) gennemgår, hvordan tilblivelsen af digtergeniet som litterær

⁶ I sit studie af dansk litteraturhistorie, *Smagen og det nationale* (1996), fastsætter Flemming Conrad litteraturhistorieskrivningen i Danmark til år 1800, hvor første bind af Rasmus Nyerups og Knud Lyne Rahbeks *Bidrag til den danske Digtekunsts Historie* udkommer (Conrad 1996, 13). Conrad slutter sin bog med en gennemgang af den måske mest toneangivende litteraturhistorie, Niels Matthias Petersens *Bidrag til den danske Digtekunsts Historie* (1853-61), hvis sidste bind slutter med året 1800. Periodeskillet har siden fået en kraftig genlyd i dansk litteraturhistorieskrivning med f.eks. udgivelser fra Vilhelm Andersen (1921), F.J. Billeskov Jansen (1958), Gustav Albeck et al. (1971) og Klaus P. Mortensen og May Schack (2008).

konstruktion opstår i 1700-tallet og indgår i romantikkens opgør med oplysningstidens æstetiske normer og traditioner. Romantikerne insisterede på et mere subjektivt kunstsyn, der var afgjort af individets erfaring og derfor prioriterede originalitet over efterligning (Schmidt 1985, 9). Også M.H. Abrams skriver i *The Mirror and the Lamp* (1953), at det nye kunstsyn anså den kunstneriske skabelsesproces som en organisk og spontan handling. Holdningen afveg fra den rationalistiske retning inden for fransk nyklassicisme, hvor digtekunsten var defineret som et intentionelt håndværk, sådan som Horats beskriver det i *Ars Poetica* (ca. 19 f.Kr.) (Abrams 1971, 186-187, 191). I England satte prominente skribenter som Joseph Addison og Edward Young spørgsmålstegn ved Horats' poetik og foreslog i stedet at betragte digtning som en sindsoprivende, spontan handling, der resulterer i original og unikke værker, som ligefrem er umulige at kopiere (ibid., 187 ff.).

De nye teorier om digtergeniet fik en rig modtagelse i Tyskland hos Sturm und Drang-forfatterne og deres opfattelse af naturen som en vild og irrational kraft (Abrams 1971, 201-202; Schmidt 1985, 13). Særligt den unge J.W. von Goethe og J.G. von Herder påstod, at digteren ikke var en tankemaskine, men snarere følelsesdrevet og normafvisende. Som Schmidt skriver, var det moralske indhold ikke længere det, der afgjorde poesens værdi, men derimod graden af originalitet (Schmidt 1985, 41 ff.). Begejstringen for den individuelle digter udløste en Shakespeare- og senere en Ossiankult blandt Sturm und Drang-digterne, som tilsvarende tilbød en mere kulturrelativistisk historieforståelse: I stedet for at sammenligne digtere som Shakespeare og Ossian med klassiske forbilleder forsøgte man nu at forstå digterne ud fra en historisk kontekst. Hertil har litteraturhistorikeren Joep Leerssen bemærket, at denne kulturrelativisme muliggjorde et historicistisk blik på litteraturen, hvor den moderne dom suspenderes. Teksternes fremskredne alder er et slags kvalitetsstempel, da de er vidnesbyrd om den enkelte nations historie og *Volkgeist* (Leerssen 2004, 113 ff.). For den norrøne middelalderlitteratur betød det, at den ikke længere var underlagt normer fra antikken, men tværtimod tilbød et alternativ til især den græske mytologi og fik en særstatus, eftersom den var skrevet på det norrøne folkesprog.

Revurderingen af den norrøne litteratur var et symptom på et romantisk generationsopgør, der indbefatter en forestilling om digtergeniet. Særligt Ossiandigtenes succes var med til at udvikle konceptet om digtergeniet,

og som Blanck og Mjöberg noterer, havde den keltiske barde indflydelse på den norrøne litteraturs receptionshistorie og ikke mindst opfattelsen af den norrøne skjald (Blanck 1911, 193; Mjöberg, se også Kristmannsson 2013; Jansson 1996; Rix 2009). Kaster man et blik på omtalen af skjalden hos Mallet, Percy og Sandvig, fremgår det endda, at skjalden deler en række træk med digtergeniet, sådan som eksempelvis Heinrich Steffens formulerer det: Mallet associerer skjaldene med hedensk overtro og gudedyrkelse og forstår deres digtekunst som noget esoterisk, hvorfor andre nordboere anså det som en overnaturlig egenskab (Mallet 1756, 88, 135). Af samme årsag gengav skjaldenes sprog gudernes, men ikke almuens sprog (ibid., 233 ff.). Mallets skjald er altså en slags seer eller hedensk profet. Til sammenligning indrømmer Percy i sit forord til *Five Pieces of Runic Poetry* (1763), at skjaldene levede i en krigerkultur, hvilket har farvet deres digtning, men han understreger også, at deres værker indeholder værdier og afspejler skjaldenes “native genius” [og] “bold imagination” (Percy 1763, xiii-xiv). Inspireret af især Percys arbejde udtaler Sandvig sig også om skjaldene i *Danske Sange*, hvor han anser deres digte som portaler til de danske forfædres historie, tænke måde og kultur, og at skjaldene i sig selv udviser en “levende Indbildningskraft, en vis fastsat Smag, og undertiden Steder som kunne settes i Ligning med Homer og Virgil” (Sandvig 1779, iii-iv). Hvor Mallet anså skjaldene som en religiøs elite, advokerer Percy og Sandvig for, at skjaldene besad en rig indbildningskraft, og at deres digtning er “folkelig”, da den spejler de nordiske landes gamle skikke. En endnu mere udførlig skjaldebeskrivelse indgår i Nyerups *Udsigt*: Her anser han Islands republikanske styreform som en af forudsætningerne for, at skjaldekunsten var så værdsat og veludviklet på den nordlige ø, men ligesom Mallet medgiver han, at skjaldenes komplicerede sprog og ordforråd med tiden løsrev sig fra islændingenenes jævne sprogbrug (Nyerup 1798, 2). Dog omtaler Nyerup ikke skjaldekunsten som noget, datidens nordboere betragtede som overnaturligt. Til gengæld anstrenger han sig for at dokumentere historiske skjalde ved at inkludere en liste over navngivne skjalde og tekstuddrag fra deres værker.

Eksemplerne fra Mallet, Percy, Sandvig og Nyerup indikerer, at skribenter gradvist nedtoner skjaldenes religiøse rolle og i stedet belyser dem fra et mere historisk perspektiv som kreative individer, hvis digtning afspejler en særlig nordisk kulturarv. Dele af denne kulturrelativisme er også at spore hos Steffens, der i sine berømte forelæsninger på Elers Kollegium i

1802-03 introducerede tysk naturfilosofi og geniæstetik for sine tilhørere, heriblandt Oehlenschläger og Grundtvig. Steffens karakteriserer bl.a. geniet som en individuel og universel figur: Han er på den ene side en normbryder, der "spotter de blotte Klogskabsregler" (Steffens 1803, 173) og "bryder ud af Massen" (ibid.). På den anden side er hans værker tidløse og uforgængelige, fordi de viser, hvordan det evige har åbenbaret sig for geniet: "Naar Geniets Stemme lader sig høre, saa lytter enhver. De Ideer, de Gestalter han producerer, ere Historiens egne, evige Ejendom, dens uforvisnelige Blomster" (ibid., 174). Steffens trækker på teorier af især Friedrich von Schelling og Friedrich Schiller, da hans geni angiver paradoksalforholdet mellem individet og verdensånden: Geniet er en original stemme, der adskiller sig fra massen, men fordi hans værker rummer verdensånden, formår de at række ud over geniets egen samtid.

Skønt Grundtvig ikke lod sig begejstre så nemt af Steffens' forelæsninger som Oehlenschläger, stifter de begge bekendtskab med geniæstetikken på et tidspunkt, hvor også den norrøne litteratur fængsler dem: Oehlenschlägers prisopgave fra 1800 fremhæver den nordiske mytologis fortrin for nordiske digtere, og i årene omkring hans debut *Digte* (1803) eksperimenterede han med dramaer inspireret af norrøne kilder (se Oehlenschläger 1966). Grundtvigs norrøne fordybelse kommer til udtryk i hans dagbøger fra perioden 1802-04, hvor han læser bøger af bl.a. Suhm, Sandvig og Den Arnamagnæanske Kommission og lærer sig selv det norrøne sprog (Grundtvig 1979, 26, 84, 130, 147 ff.). De to forfattere udvikler deres koncepter om den norrøne skjald i kølvandet på 1700-tallets nordiske renæssance og nye geniæstetik. Det følgende afsnit gennemgår, hvordan afhandlingen undersøger forfatternes skjalde ud fra deres samtidige tekstkultur og poetik, og hvilke forskningsfelter sådanne analyser bidrager til.

Metodiske overvejelser og forskningsbidrag

Afhandlingen tilgår Oehlenschlägers og Grundtvigs forfatterskaber fra et empirisk standpunkt. Som forarbejde har afhandlingens forfatter kortlagt alle tekster, hvor forfatterne enten omtaler eller gendigter norrøn litteratur. Det samlede omfang var over 150 tekster af forskellige genrer. Skjalden afgjorde det endelige udvalg af de førømtalte seks værker, da skjalden heri har en vigtig rolle og udtaler sig direkte på enten vers eller i prosa.

Analyserne indbefatter en intertekstuel læsning baseret på Gérard Genettes forskning, hvor han betegner intertekstualitet som “a relationship of copresence between two texts or among several texts: that is to say, eidetically and typically as the actual presence of one text within another” (Genette 1997, 1-2).⁷ En sådan læsning kan belyse, hvordan Oehlenschläger og Grundtvig ændrer, udelader og tilføjer noget nyt, når de gendigter stof fra den norrøne litteratur.

For at undersøge skjaldens betydning for forfatternes materialeindsamling og selvscenesættelse opererer analyserne med tre intertekstuelle niveauer: Første niveau dækker over forholdet mellem ét af de seks udvalgte værker og så de norrøne kilder, værket er baseret på. Her benytter afhandlingen sig af det samme kildemateriale, forfatterne enten har ejet eller haft til rådighed. Det andet niveau omhandler forholdet mellem værket og resten af forfatterskabet. Her inddrager analysekapitlerne artikler, forord, breve eller andre skønlitterære tekster, som kan uddybe den skjald, Oehlenschläger eller Grundtvig præsenterer i det pågældende værk. Tredje og sidste niveau omfatter forholdet mellem værket og forfatternes status i samtidens litterære miljø. Her inddrager analysen nødvendige biografiske oplysninger for at undersøge, hvordan og i hvilken grad Oehlenschläger og Grundtvig former deres skjaldefigurer som modstykke til andre forfattere fra deres samtid, og hvordan figuren ændrer sig i takt med deres individuelle selvbillede. På dette niveau forholder afhandlingen sig også til Oehlenschlägers og Grundtvigs bidrag til den norrøne litteraturs overordnede receptionshistorie. De tre niveaues rækkefølge varierer og vil i langt de fleste tilfælde overlape hinanden i de enkelte analysekapitler.

Det empiriske udgangspunkt er koblet til en overvejende tematisk analyse, da afhandlingen anvender skjalden som sit fokuspunkt, hvilket gør det muligt at navigere i de to store forfatterskaber såvel som den omfangsrige omkringliggende forskning. I kraft af sin tekst- og kulturhistoriske tilgang placerer afhandlingen sig mellem den romantiske middelalderismeforskning samt Oehlenschläger- og Grundtvigforskningen.

Middelalderisme omhandler al form for postmiddelalderlig reception, fortolkning og rekonstruktion af den europæiske middelalder, dvs. perio-

⁷ Afhandlingen deler en del af Genettes intertekstuelle analysemetode med Therese Bering Solten, som i sin afhandling har belyst Grundtvigs salmedigtning (Solten 2014, 186-187).

den fra ca. 500 til 1500 (D’Arcens 2016, 1). Forskningsområdet er tværfagligt og interdisciplinært og grænser op til forskningsfeltene receptions- og erindringsstudier, der ligesom middelalderisme har oplevet en fremvækst i de seneste årtier og tilsammen har fremmet studiet af den norrøne litteraturs receptionshistorie (D’Arcens 2016, 1; Clunies Ross 2018b, 363). Det betyder bl.a., at flere studier af den norrøne litteraturs postmiddelalderlige efterliv med fordel kan kategoriseres som middelalderismeforskning, selv om de ikke anvender termen. Oplagte eksempler er Clunies Ross (2001), Annette Lassen (2008, 2018) og Andrew Wawn (2000).

Grundet deres livslange beskæftigelse med norrøn litteratur har Oehlenschläger og Grundtvig været genstand for flere undersøgelser inden for receptions- og erindringsforskningen, bl.a. med bogserien *Research and Reception* (2018, redigeret af Clunies Ross) og antologien *Handbook of Pre-Modern Nordic Memory Studies* (2018, redigeret af Jürg Glauser, Pernille Hermann & Stephen A. Mitchell). Oehlenschlägers og Grundtvigs tilstedeværelse er imidlertid mere sparsom inden for middelalderismeforskningen, hvor kun enkelte bidrag af Sverre Bagge (2013) og en nyere udgivelse fra *Slagmark* (Hermann, 2019) har karakteriseret Oehlenschlägers nordiske digtning som middelalderisme. Et af afhandlingens formål er at styrke både Oehlenschlägers og Grundtvigs repræsentation inden for middelalderismeforskningen, som først for nylig har fået større udbredelse i Danmark og i overvejende grad er domineret af anglofone perspektiver (Kjærulff 2018, 459). Som en del af forskningsprojektet *Middelalderisme i dansk romantisk litteratur* (2018-21) vil afhandlingen reaktualisere Oehlenschlägerforskningen samt bidrage til den litteraturhistoriske del af Grundtvigforskningen.

Oehlenschlägerforskningen har oplevet en udbredt stilstand siden 1980’erne, hvor Oehlenschläger Selskabets sidste udgivelse udkom i 1988. Den nyeste monografi om forfatteren er Alvild Dvergsdals *Oehlenschlägers tragediekunst* (1997), der for nylig rundede 25 år. Derudover er der en stor overvægt af studier om hans ungdomsværker. Deres kanonisering begyndte allerede i hans levetid med Christian Molbechs arbejde og senere Frederik Ludvig Liebenberg, som udgav samlingen *Poetiske Skrifter* på 32 bind i 1857-1782 (Andersen 1970, 9). Den måske vigtigste bidragsyder til Oehlenschlägerforskningen er Vilhelm Andersen, der var ansvarlig for en række litteraturhistoriske portrætter, genoptrykning af ungdomsdigtene og for kanoniseringen af “Guldhornene” og *Digte* som ærkeeksempler på ro-

mantikkens gennembrud i Danmark (Andersen 1970, 11; Vilh. Andersen 1924, 13). I kølvandet på Vilhelm Andersen har dansk litteraturhistorie-skrivning prioriteret "Aladdin" (1805) og *Helge* (1814) samt betragtet *Nordens Guder* (1819) som afslutningen på Oehlenschlägers litterære storhedstid (Ingerslev-Jensen 1972, 5; Albeck 1971, 111-112; Fjord Jensen 1983, 633 ff.; Auring 1984, 298, 510 ff.; Svane 2008a, 140). I den nyeste genudgivelse af *Digte* fra 2019 gør Johan de Mylius i sit efterskrift dog opmærksom på, at Vilhelm Andersens indflydelse i det 20. århundrede kan have medvirket til en stilstand i Oehlenschlägerforskningen (de Mylius 2019, 266, 286-287). Det samme har Georg Brandes, der i sine berømte forelæsninger om hovedstrømninger i det 19. århundredes litteratur udviste forbehold over for Oehlenschlägers poesi (Dvergsdal 1997, 23 ff.; Svane 2008b, 9 ff.).

Afhandlingen bringer et nyt og længere studie i et stort forfatterskab, der desværre har været forsømt de sidste par årtier. Ved at anvende skjalden som sit udgangspunkt belyser afhandlingen to genkommende motiver i Oehlenschlägerforskningen, nemlig hans forestilling om digtergeniet og hans nordiske digtning, og udvider den eksisterende forskning ved at inkludere udforskede værker fra forfatterskabet. Sammensætningen af oversete og kanoniserede tekster kan være med til at nuancere den skjald, som ganske vist er nævnt i Oehlenschlägerforskningen, men endnu ikke har været omdrejningspunktet for et omfattende litteraturhistorisk studie.

I modsætning til Oehlenschlägerforskningen har Grundtvigforskningen været igangværende siden forfatterens levetid, ikke mindst siden efterkrigstiden med Grundtvig-Selskabets stiftelse i 1947. Med oprettelsen af Center for Grundtvigforskning og den digitale, kommenterede *Grundtvigs Værker* (GV) er der fortsat stor aktivitet. Afhandlingen begrænser sig til den litterære del af Grundtvigforskningen, som kan spores tilbage til William Michelsen og Helge Toldberg, der udforsker Grundtvigs tekster i et henholdsvis idéhistorisk og strukturalistisk lys. Overvægten af teologiske og litterære tilgange har siden mødt kritik af Ole Vind, og det er desuden muligt at spore et teologisk aftryk i dansk litteraturhistorie-skrivning, hvor der, som Per Dahl skriver, er en tendens til at kanonisere Grundtvigs salmer (Vind 1999, 21; Dahl 2010, 53).

Afhandlingen anfægter ikke, at Grundtvigs poetologiske tanker og forestilling om skjalden er i tråd med hans teologiske og historiske overvejelser, hvorfor analyserne også perspektiverer til denne del af hans forfatterskab. Dog vil afhandlingen påvise, at en traditionel tekstnær og intertekstuel

læsning godt kan anvendes. Som led i sin begrænsning forholder afhandlingen sig primært til litteraturhistoriske studier vedrørende Grundtvigs norrøne interesse: Vigtigste forskere i den forbindelse er Toldberg, Flemming Lundgreen-Nielsen og Sune Auken. Disse forskere har hver især berørt skjalden og Grundtvigs selv billede, men figuren har endnu ikke været udgangspunktet i deres disputatser eller artikler. Både Lundgreen-Nielsen og Auken har tilmed vurderet, at der er langt mellem de litteraturvidenskabelige bidrag i Grundtvigforskningen (Lundgreen-Nielsen 1980, 23 ff.; Auken 2005, 56 ff.). I forsøget på at fremme denne del af forskningsområdet tager afhandlingen derfor hensyn til ældre Grundtvigstudier, der vedrører Grundtvigs myteforståelse, digtning og forhold til romantikken, heriblandt C.I. Scharlings *Grundtvig og Romantiken* (1947) og Anders Holms *Historie og efterklang* (2001). Samtidig iværksætter afhandlingen en dialog med den aktuelle Grundtvigforskning ved at inddrage de digitale introduktioner, som forelægger på *GV*.

Afhandlingen ønsker at etablere en dialog mellem Oehlenschläger og Grundtvig ved at udforske deres tekster ud fra et fælles tema, nemlig skjalden og dennes relation til det romantiske digtergeni. Dette komparative studie kan afsløre hidtil ukendte eller underbelyste forskelle og lighedstræk mellem de to forfattere, der komplimenterer hinanden i kraft af deres vidt forskellige teksttilgange og skrivestil. Hvordan disse kommer til udtryk, fremgår af næste afsnit om *Hroars Saga* og "Hjarne-Skjald i Danmark".

Hjarne Skjald: fra konge til saltsyder

Hroars Saga er anden del af Oehlenschlägers trilogi over sagnkredsen om Hrolfr Kraki, som også tæller *Helge* og heltedigtet *Hrolf Krake* (1828). Stoffet har han hentet fra Saxos *Gesta Danorum* og især fornalderssagen *Hrólf saga kraka*, som den gengives i Biörnerts *Nordiska Kämpa Dater*. Modsat *Helge* fik *Hroars Saga* hverken en større modtagelse i samtiden eller sidenhen i Oehlenschlägerforskningen. En af årsagerne kan være, at værket ikke beror på sagnstoffet i samme grad som *Helge* og *Hrolf Krake*, men snarere anvender det norrøne materiale som en baggrundskulisse for Oehlenschlägers poetik og eget forfatterskab, som var udsat for heftig debat i samtidens litterære kredse. Bogen udkommer midt i en ophedet diskussion mellem Oehlenschläger og Jens Baggesen, der hver især har

fået tilhængere blandt kritikere, studerende og forfattere. Fejden sætter et mærkbart udtryk på *Hroars Saga*, især hvad angår portrættet af de to fiktive skjalde Hrane og Ragnvald, som dyster mod hinanden til Helges gravøl og skændes om digtekunstens værdier. Efter en intern slåskamp dør Hrane af sine sår, mens Ragnvald bliver udstødt og senere forføres og myrdes af Skulde, den udspekulerede datter, Helge fik med havfruen Tangkiær.

Vilhelm Andersen, Kristian Arentzen og Ida Falbe-Hansen har alle læst Ragnvald som en manifestation af enten Baggesen og hans skarpe kritik eller Grundtvigs ensidige religiøsitet og nordiskhed, mens Oehlenschläger er repræsenteret af den milde Hrane, som rådgiver kong Hroar (Andersen 1899, 110; Arentzen 1879, 379; Falbe-Hansen 1921, 43). Arentzen og Falbe-Hansen bemærker også, at værket er et resultat af Oehlenschlägers rådvildhed over sit gensyn med et svækket Danmark efter sin udlandsrejse (1805-09), og at han opfanger misundelse fra Baggesen og en konkurrence fra Grundtvig, hvis nordiske digtning roses som et mere kraftfuldt alternativ til Oehlenschlägers (Arentzen 1879, 314; Falbe-Hansen 1921, 27). Ifølge Arentzen er Baggesens modvilje en del af en større protest mod den romantiske skole, herunder den "tydske Snak" om Geni og Fantasi o.s.v." (Arentzen 1879, 369). Hvor Baggesens kritik udgår fra et æstetisk udgangspunkt, er Grundtvigs åndeligt funderet og drejer sig netop om brugen af det norrøne stof, som han er langt mere indviet i end Oehlenschläger, men også tilgår fra et personligt, kristent standpunkt, særligt efter sin religiøse vækkelse i 1811 (ibid., 334-335). Han finder især Oehlenschlägers behandling af stoffet for sydlig og mild, og i et brev fra 1812 beder han ham om at vende tilbage til stilen fra *Poetiske Skrifter* (1805) (Oehlenschläger 1953, 75).

Oehlenschlägers forsvar er udtalt i *Hroars Saga*, men kan også spores i årene op til værkets udgivelse, hvor han fortolker dele af Schiller, Herder, Goethe og Gotthold Ephraim Lessings poetik: I fortalen til *Nordiske Digte* (1807) understreger han, at kunstneren ikke vil "gientage Eet og det Samme, men fremtræde ny og original" (Oehlenschläger 1807, vi-vii). Han ønsker med egne ord at skabe en "Efterligning fra første Haand" (ibid., x). Her mener han ikke, at han vil efterligne de norrøne kilder endsige deres sprog, men tværtimod erkende og forstå dem på sin helt egen måde (ibid., xii). Det er den digteriske udførelse, som tilegner værket værdi, og derfor bør læseren bedømme digterens værk på dets egne præmisser og ikke ud fra troværdigheden til de norrøne kilder (ibid., xiv). Som reaktion på kri-

tikere som Grundtvig, der dømmer hans brug af historisk materiale som overfladisk, skriver han i selvbiografien *Levnet*: “Jeg meente, og mener, at Poesie baade skal være Oldtid og Nutid, og hverken Oldtid eller Nutid” (Oehlenschläger 1831, 288). Lignende udsagn bringer han i fortalen til *Stærkodder* (1812), hvor han betragter det historiske stof som et kostume eller attribut, der hører baggrunden til (Oehlenschläger 1812, iii).

I *Hroars Saga* opfinder Oehlenschläger skjaldene Hrane og Ragnvald for netop at understrege sin poetologiske fordring om, at geniet som det absolut vigtigste formår at forny det norrøne stof frit og originalt frem for at efterligne det blindt. Han udpensler det ved at synliggøre skjaldenes tilhørsforhold til de to konger, den ærgerrige krigsmand Helge (tilknyttet Ragnvald) og så den stille og fromme Hroar (Hranes næcen), hvormed han følger Biörners beskrivelse af de to brødre (Biörner 1737, 15). Men skjaldenes kontraster viser sig også på et nuanceret, intertekstuelt plan: Oehlenschläger drager et skarpt skel mellem Ragnvalds sange, som bygger på norrønt sagnstof, og så Hranes, der snarere trækker på Oehlenschlägers eget forfatterskab. I den forbindelse inddrager han Hjarne Skjald, hvis mindesang over Frode er et forbillede for Ragnvald, der selv fremsiger et mindekvad over Helge.

Om Ragnvalds mindekvad skriver Falbe-Hansen, at den indeholder reminiscenser af skjaldekvadene *Eiriksmál* og *Hákonarmál* (Falbe-Hansen 1921, 74). Selv om Ragnvald ikke er den eneste, som citerer norrøne digte (Hroar henviser f.eks. til *Havámál*), låner Oehlenschläger bevidst disse referencer til ham for at udstille samtidige kritikere som Grundtvig og Rasmus Rask, der efterspørger en mere autentisk gengivelse af den norrøne litteratur og dens versemål. For Oehlenschläger fører en sådan overbevisning imidlertid kun til passive gendigtninger og efterligninger, hvad han underbygger med en episode, hvor Ragnvald opsøger Hjarne Skjalds høj på Hjarnø i Jylland. Hjarne optræder i sjette bog i Saxos *Gesta Danorum*, hvor det lyder, at han kortvarigt overtager den danske trone som belønning for sit stærke mindekvad over Frode Fredegod. Fortælleren i *Hroars Saga* præsenterer Hjarnes kvad, hvorefter Ragnvald kommenterer det over for sit publikum:

Hvor meget ædlere er ikke denne høitidelige Korthed, end Nutidens slappe Sladderagtighed. Her er ingen hyklede Følelser; det ligger i Tingen selv; de enkelte store Billeder; Heltens elskede Liig paa Kar-

men – de tapre Kæmpers Drøvelse over at have mistet deres Thor, og endelig Høien under aaben Himmel. – Det er stort; høit! Hiarne har fortient at være Konge. Den, som med slig Magt kan sammenholde sine Tanker og Forestillinger, er ogsaa istand til at sammenholde et heelt Folk. (Oehlenschläger 1817, 212)

På baggrund af Hjarnes kvad plæderer Ragnvald for, at den ældre poesi overgår nutidens på grund af dens “Korthed” og “enkelte store Billeder”. Han erklærer derefter, at han stræber efter at nærme sig Hiarnes tidsalder og kraftfulde poesi, som udgør en kontrast til “den bløde, syglige Tænke-maade, og den nye Læres Ugudelighed” (ibid., 213). Her hentyder han til den spirende kristendom, som både Hroar og Hrane sympatiserer med. Oehlenschläger indsætter bevidst en fortælling i fortællingen for at kritisere den type skjald, som åbent efterligner den gamle digtertradition og dens sprogdragt. Det forholder sig anderledes med Hrane, der løsriver sig fra kilderne og tilmed låner elementer fra Oehlenschlägers forfatterskab. Dette intertekstuelle greb opstår i bogens kapitel 9 og 10, hvor Hrane over to aftner genfortæller sagnet om *Erik og Roller*, som Oehlenschläger selv havde arbejdet på tilbage i 1802 og bygger på femte bog i Saxos krønike. Den første aften om Erik følger Saxo tæt, hvorimod beretningen om Roller er en fri gendigtning fra Hranes (og Oehlenschlägers) side. Ved at indlejre en omskrevet version af sin ufærdige *Erik og Roller* i *Hroars Saga* opløser Oehlenschläger grænsen mellem middelalderens tekster og sin egen. Begge kilder indgår på lige fod, og hvor Ragnvald spejlede sig i en hedensk sagnfigur, vælger Hrane at identificere sig med Roller, som Oehlenschläger har mødt i norrøn litteratur, men frit har rekonstrueret i sin egen fantasi og tilmed gjort kristen.

Skjalden Hjarne er også genstand for Grundtvigs poetik og selvbillede, hvilket især kommer til udtryk i “Hjærne-Skjald i Danmark”. Digtet udkommer 24 år efter *Hroars Saga* i hans tidsskrift *Danskeren* (1850-51) og bygger ligeledes på sjette bog i Saxos *Gesta Danorum*. Grundtvig havde omtalt Hjarne Skjald længe før digtets tilblivelse, men han har sandsynligvis udvist mere sympati med skjaldekongen i 1851, hvor han selv besad en vigtig politisk rolle i et Danmark, som just for nylig havde opgivet det institutionelle monarki. Efter at have trådt ind på den politiske scene får Grundtvig afløb for flere af sine samfundsholdninger i *Danskeren*, som udkommer under Treårskrigen (1848-50/51). Auken og Erik Møller un-

derstreger, at Grundtvigs overordnede hensigt med tidsskriftet er at adskille den nordiske ånd fra den germanske og dermed frelse Danmark fra tyskheden (Auken 2005, 236; Møller 1950, 91, 63). Af indlysende årsager er der i Grundtvigforskningen en tendens til at analysere *Danskeren* ud fra en samfundsmæssig og politisk kontekst frem for en litteraturhistorisk. "Hjærne-Skjald i Danmark" har imidlertid ikke fået den store receptions-historie, dog med undtagelse af Toldberg, som i *Grundtvigs Symbolverden* (1950) læser digtet som supplementtekst til digttrilogien "Skjaldelivet i Danmark" I-III (1851), der ligesom "Hjærne-Skjald i Danmark" udkom i *Danskerens* fjerde og sidste årgang.

Ud over Saxos krønike inkluderer Grundtvig eddadigtet *Gróttasöngr*, som han har tilgået via Peder Hansens Resens *Edda Islandorum* (1665)⁸, og han har sandsynligvis også læst Skúli Þórðarson Thorlacius' dobbeltoversættelse til latin og dansk, "Grottesang", fra *Antiquitatum borealium observationes miscellaneæ* 5 (1794), skønt værket ikke indgår i hans bog-samlinger. Også Toldberg har i *Grundtvig som Filolog* (1946) observeret Grundtvigs inspiration fra Thorlacius, navnlig i faksimiler dateret den 10. august 1808 (Toldberg 1946, 102-103). Grundtvig har også kunnet læse om Hjarne Skjald i Suhms *Historie af Danmark* 1 (1782), der inkluderer flere detaljer om skjaldekongen. Suhm daterer f.eks. Hjarnes regeringstid til ca. 373-80 og forklarer hans kroning som politisk betinget: Hjarne nedstammer fra joterne, jydernes æt, hvorfor jyderne vælger ham som konge i håbet om at værne sig mod goterne fra øst (Suhm 1782, 179). Skønt Grundtvig i sin introduktion til "Hjærne-Skjald i Danmark" henviser til Saxo som sin kilde, fremhæver han løbende i digtet Hjarnes jævne opvækst og jyske aner og trækker derved på Suhms bog.

Der er en årsag bag Grundtvigs valg af kildemateriale, da han ønsker at understrege forbindelsesleddene mellem Hjarne, Frode Fredegod og den magiske kværn Grotte, som jættekvinderne Fenja og Menja i *Gróttasöngr* bruger til at male salt. Hos Saxo forklæder Hjarne sig netop som salt-syder efter at have lidt nederlag til Frodes søn Fridleff, som ellers formodedes død i Rusland, og som ender med at opdage Hjarne og dræbe ham i kamp (Vedel 1967, cxiii). Grundtvig sammenblander både Suhm, Saxo

⁸ *Gróttasöngr* indgår i Worms kodeks af *Snorres Edda* og blev afsæt for *Laufas-Edda*, som Magnús Ólafsson redigerede, og var forlæggert for Resens *Edda Islandorum* (Nyerup 1798, 37; Lassen 2011, 26). Det er derfor også Resens version, som Grundtvig har benyttet sig af.

og eddadigtet for at italesætte Hjørnes skjaldekunst, og hvordan denne er afhængig af kvinden, som i Grundtvigs digt portrætteres som en havfrue, en saltkogerinde og en dannekvinde.

“Hjørne-Skjald i Danmark” bringer først en rammefortælling, hvor jeget genfortæller Hjørne Skjalds historie over 16 strofer. Derpå følger en refleksion, hvor jeget leder sine tanker hen på forskellige kvindeskikkelser. Opbygningen kan minde om efterklangsdigtningen i *Danne-Virke*, hvor Grundtvig forsyner sin fordanskning med et efterfølgende selvstændigt, metapoetisk digt om sit litterære greb, ofte med henvendelser til nutidens læsere.

Grundtvig har i sinde at tydeliggøre et afhængighedsforhold mellem skjalden og kvinden, hvilket kommer til udtryk i flere metaforer for skjaldekunsten. Spindearbejdet er et genkommende eksempel, idet digtet omtaler skjaldens værk som “Hav-Hjernespind” (Grundtvig 1851, 147) og “Guld-Hjernespind” (ibid., 148). Med referencer til havfruen og Iduns guldæbler indikerer versene, at skjalden, hjernen, har skabt det kunstneriske spindeværk i fællesskab med kvinden. Desuden har spindearbejdet rødder i nordisk mytologi som nornernes primære håndværk. Også rollen som saltsyder deler skjalden Hjørne med kvindelige komponenter i form af Fenja og Menja fra *Gróttasöngur*, og digtet præsenterer endda saltet som et guddommeligt ord for visdom:

Ja, “Saltet” hos Guder
 Betyder jo Vidd,
 som syder og spruder,
 Har Styrke og Bidd;
 Som oftest for Haanden,
 I Nord dog for Aanden
 Det strider og bider fuldhvast. (Ibid., 159)

Saltet er en handlekraftig og kampdygtig visdom, som “syder og sprutter” med “Styrke og Bidd”. Oftest er saltet tilknyttet “Haanden”, et håndværk, men i Norden “strider og bider” saltet imidlertid “for Aanden”. Vendingen henviser sandsynligvis til den nordiske kæmpeånd, som Grundtvig fremlægger i *Nordens Mythologi*, og med sin beskrivelse lemper han den nedgørelse af sydesalterhvervet, der ellers fremgår hos Suhm og Saxo: I disse kilder nedværdiger Hjarne sig som saltsyder for at skjule sig for Frid-

leff, mens saltsyderen Hjærne hos Grundtvig har en højere stjerne, fordi han via saltet er tilknyttet handlekraftige kvindeskikkelser som Menja og Fenja. Digtets jeg nævner ikke jættekvinderne ved navn, men introducerer i stedet en kvindelig saltkogerinde, der varetager Hjærnes arbejde og forbliver boende på hans ø efter hans død. Som digtet understreger i følgende strofeuddrag, formår kvinden tilmed at forevige Hjærnes digtning:

Men det var igrunden
 Den Frue så fin,
 Som raader for Munden,
 Dens Mjød og dens Viin
 Som Hjerte for Hjerne [...]
 Blev salt-Kaagerinde,
 Mens Fredegods Minde
 Var dog hendes Liv, hendes Lyst!" (Ibid., 156-157)

“Hjærne-Skjald i Danmark” slutter ikke med skjalden Hjærnes død, men tværtimod med denne sigende påstand om kvinden, der stadig syder salt og kæmper en stadig kamp. Hun er den, der råder over skjaldekunstens “Mjød”; hun er hjertet, der styrker skjalden, hjernen, og hans indbildningskraft, tankegods, og er derfor den eneste, som kan forevige hans digtning.

Dette unikke forhold mellem manden (skjalden) og kvinden ser Grundtvig især udspille sig i Danmark, hvilket han tidligere understregede i en tale i anledning af Oehlenschlägers 70-års fødselsdag i 1849: Under ceremonien modtog Oehlenschläger en æreskrans fra en gruppe danske kvinder, hvilket Grundtvig tildelte stor betydning i sin tale: Her sammenligner han Oehlenschläger med Hjarne Skjald med ros og bemærker, at “*Dannekvindens Ærekrands til Skjalden har en egen magelös Glands, fordi det er i Danmark alene, man har det Oldsagn, at Folket, da deres gamle Kongestamme var uddöd, virkelig rakde Kronen til Hoved-Skjalden Hjarne!*” (Grundtvig 1850, 30). Han fremhæver derefter B.S. Ingemann som et kvindeligt modstykke til Oehlenschläger; begge forfatterskaber beviser dog ifølge Grundtvig, at “Skjaldinden er ikke Skjaldens Medbeiler, men hans Medhjelp, som *Ydun var Brages!*” (Ibid., 31). Grundtvig kan her siges at udfordre det mere stereotype billede af digteren og hans kvindelige muse, idet han anser kvinden som en skjaldinde, en “Medhjelp”,

og ikke som en "Medbeiler". I *Grundtvigs Symbolverden* tolker Toldberg den gennemgående vekselvirkning mellem mand og kvinde i Grundtvigs forfatterskab som et udtryk for en intim berøring "mellem syngende og lyttende" (Toldberg 1950, 186). Men hvor Toldberg betragter manden som den aktive digter og kvinden som den passive lyttende, demonstrerer Grundtvig egentlig i såvel "Hjerne-Skjald i Danmark" som i sin tale til Oehlenschläger, at kvinden er en meddigter, som ikke bare legitimerer skjaldens digtning, men også udødeliggør den. Grundtvig vægter dermed kvinden højere end skjalden, hvilket spejler den samfundsmæssige rolle, han har påtaget sig under *Danskerens* udgivelse: Hans egen skjaldeidentitet beror på, at danskerne, symboliseret med dannekvinden, lytter til ham og digter *med* ham. Den nye skjald, Grundtvig opfinder i digtet, kan ikke længere forme sit håndværk på egen hånd. Uden kvinden, uden folket, forsvinder skjalden (og Grundtvigs) stemme.

Skjalde og skjaldskab

Oehlenschläger og Grundtvig har haft samme litteraturhistoriske udgangspunkt i mødet med skjalden og norrøn litteratur: De har færdedes i nogle af de samme kulturelle kredse og selskaber, og deres efterladte bogsamlinger viser, at de tilmed har ejet mange af de samme norrøne kilder (se Ingerslev-Jensen 1967; Rothe 1873). I deres ungdom bevidner de Steffens' berømte forelæsninger, og i samme periode deler de desuden en fælles, om end kortvarig, fascination for Ossiidigtene. Oehlenschlägers *Erik og Roller* og Grundtvigs *Maskeradeballet i Dannemark 1808* (1808) illustrerer, hvordan inspirationen fra norrønt og ossiansk materiale ofte overlapper. Nogle af de samme skjalde optræder også flere gange i begge forfatterskaber, heriblandt Brage, Regnar Lodbrog, Stærkodder og selvfølgelig Hjarne Skjald.

Alligevel tolker Oehlenschläger og Grundtvig den norrøne skjald vidt forskelligt, og i løbet af hvert forfatterskab indtager figuren omskiftelige roller: Skjalden kan både opfinde digte og erindre historiske begivenheder, men han kan også optræde som kriger, kongens fortrolige, en opdagesrejsende, en myteopfinder, en profetisk troende kristen, en folkevalgt konge og en folkeoplyser. Den måske største forskel mellem forfatterne er, at Oehlenschlägers skjalde først og fremmest, trods deres sideerhverv,

er digtere. Skjaldens rolle hos Grundtvig afhænger i langt højere grad af hans egen verdensanskuelse, fordybelse i nordisk mytologi, historiesyn og teologiske overvejelser, hvilket forandrer sig gradvist i hans forfatterskab. I Grundtvigs optik er skjalden ikke engang et synonym for digter i traditionel forstand og heller ikke et geni. Skjalden er snarere et talentfuldt individ, der gør sig bevidst om digtekunstens åndelige indhold.

Det fundamentale modsætningsforhold mellem Oehlenschläger og Grundtvig fremgår i deres behandling af Hjarne Skjalds mindekvad, som både i *Hroars Saga* og "Hjærne-Skjald i Danmark" fungerer som en ramme-fortælling i en større sammenhæng: Oehlenschläger indfletter kvadet for at ophøje Hranes og sin egen frie gendigtning af norrønt materiale, som endda indeholder kristne undertoner og kontrasterer den mere maskuline og krigeriske side af norrøn kultur, som Hjarne, Ragnvald og Helge symboliserer. Hvor Ragnvald kopierer, forstår Hrane at humanisere og modernisere sit stof, og Oehlenschläger opfinder bevidst de rivaliserende skjalde for at forsvare sine egne eksperimenter og fornyelser af norrøne tekster. Fortælleren i *Hroars Saga* ringeagter Hjarnes egenskaber som konge og skjald, hvorimod Grundtvig skildrer Hjarne i et mere positivt lys, da han er interesseret i tillidsforholdet mellem skjaldekongen og det dansk-jyske folk, der kroner ham efter Frodes død. Grundtvig understreger dette forhold ved at synliggøre båndet mellem skjalden og kvinden. Hun er den eneste, der kan forevige skjaldens digtning, hvilket spejler Grundtvigs egen rolle som folkeoplyser, der først kan tale, når han har lyttere. Som følge deraf løsriver Grundtvigs version af Hjarne sig fra Saxos, og selv om hans digt opstår på baggrund af et grundigt studie i norrøn litteratur og sprog, er det et godt eksempel på, hvordan han indarbejder norrønt stof i sin egen forståelsesverden og tildeler et symbol, et ord eller en figur en ny (kristen) mening. Denne proces har Toldberg undersøgt grundigt med en strukturalistisk tilgang i *Grundtvigs Symbolverden*.

Trods deres forskelligheder bruger Oehlenschläger og Grundtvig hver især skjalden til at gentænke det romantiske digtergeni og iscenesætte sig selv: Oehlenschläger anser geniet som den, der befinder sig på tærsklen mellem fortiden og nutiden. Selv om han helst ser, at antikvarer lader sig inspirere af digtere og tilgår historien med et vist poetisk blik, skelner han mellem digteren eller skjalden og så antikvaren: Skjalden formidler som antikvaren, men er et kreativt geni, der ikke behøver at være tro over for det historiske materiale, tværtimod. Oehlenschläger deler her geniæstetik-

kens tese om, at geniet opstiller sine egne regler og konstant fornyer sig, hvad han selv efterstræber i sit forfatterskab. Grundtvig derimod tolker skjalden som opposition til digtergeniet, idet han ikke mener, at skjaldens poetiske blik er uforeneligt med hans intellekt og videnskabelige praksis. En sådan digtertype kan minde om den *deponetiske* digter, som Grundtvig drøfter i et udkast til *Sagas* (1812) fortale. Lundgreen-Nielsen definerer den deponetiske digter som en digtertype, hvis inspiration fremmes ved en blanding af historisk stof, romantisk inspirationsæstetik og klassicistisk imitationsæstetik (Lundgreen-Nielsen 1980, 461). Grundtvigs egen beskrivelse indgår i Albecks *Omkring Grundtvigs digtsamlinger* (1955), hvor han præsenterer den deponetiske digter som den, der overlader sig til sin fantasi for derefter at reflektere over den. Disse digtertyper kommer i forskellige former, men de absolut vigtigste er dem, der via fantasien og efterfølgende refleksion finder Gud, og som ifølge Grundtvig bedst beskrives som "religiøse eller kristelige" (Albeck 1955, 103). Skjalden er i lighed med den deponetiske digter en form for forskerforfatter, der mimer Grundtvigs egen position, og ved at omtale sig selv som skjald forsvarer han sig derved mod kritikere, der enten finder hans historiske værker uvidenskabelige eller hans digtning for videnskabelig eller religiøs.

Skjalde og skjaldskab bestræber sig på at vise, hvordan et tematisk og komparativt studie kan bringe et nyt perspektiv på både Oehlenschläger og Grundtvig. Samme tilgang og metode kan også anvendes i fremtidige studier af norrøne tematikker eller figurer, der også optræder hos de to forfattere, herunder de norrøne kvinder eller specifikke nordiske guder. Førstnævnte er allerede udforsket af Lise Præstgaard Andersen (1981) og Lone Kølle Martinsen (2021), og det ville være spændende at supplere deres studier med endnu flere komparative vinkler. På samme måde kan et større tematisk studie af den norrøne skjald sammenligne Oehlenschlägers og Grundtvigs skjaldefigurer med andre forfattere, både danske og udenlandske, som har tilgået de samme norrøne kilder og (måske) anvendt skjalden som en del af deres selvscenesættelse. Digtere som Thomas Gray, Friedrich Gottlieb Klopstock, Heinrich Wilhelm von Gerstenberg, Walter Scott, Christen Pram, Esaias Tegnér og Steen Steensen Blicher er bare nogle eksempler. En sådan transnational tilgang kan desuden etablere en mere dybdybende dialog med Blancks og Mjöbergers studier. Der er også rig mulighed for en nærmere undersøgelse af den socialpolitiske virkelighed omkring Oehlenschläger og Grundtvig, hvilket kan uddybe den

samfundsrolle, de to forfattere tildeler skjalden. Et sådant studie kan potentielt fremme forfatternes status inden for middelalderismeforskningen og indlede en dialog med studier fra f.eks. Elizabeth Fay og Katie Trumpener, der begge har undersøgt de romantiske troubadourer og barder fra en socialpolitisk vinkel (se Fay 2002; Trumpener 1997).

Sammenligner man endelig Oehlenschlägers og Grundtvigs skjalde med dem, vi finder i den norrøne litteratur, træder forfatternes fikcionalisering og selviscenesættelse frem: Langt de fleste af forfatternes skjalde er hverken magtberusede, grimme eller upålidelige, men snarere det modsatte: De er venlige, fredsommelige, kongetrofaste, historiekyndige og kulturbevarende individer. Både Oehlenschläger og Grundtvig menneskeliggør skjaldene, fordi figurerne udgør en form for selvportræt. Tilsammen illustrerer de, hvordan henholdsvis Oehlenschläger og Grundtvig ønskede at se sig selv som skjalde, der efterlevede deres egne poetikker og stolt varetog samt forbedrede den norrøne digtertradition. Deres skjalde er litterære, middelalderistiske figurer, der er inspireret af middelalderlitteratur, men optræder i et pseudomiddelalderligt univers, der har mere til fælles med Oehlenschlägers og Grundtvigs 1800-tals-Danmark end Islands middelalder. Forfatternes værker tilbyder os derfor en særegen form for romantisk middelalderisme, hvor skjalden er et produkt af forfatterens selviscenesættelse og samtidig demonstrerer forfatterens metapoetiske overvejelser over, hvordan man bedst gendigter norrøn litteratur for moderne læsere og lyttere.

Litteratur

Værker af Grundtvig

- (1850) “Første, anden, tredje tale” i *Adam Oehlenschläger. Et Mindeskrift om Festen den 14. november 1849*, København, udgivet af “Festcomiteen”, trykt hos Kgl. Hofbogtrykker Bianco Luno, 17-18, 28-31. Tilgæet på GV, <http://www.xn--grundtvigsvrker-7lb.dk/tekstvisning/19761/0#{%220%22:0,%22v0%22:0,%22k%22:4}> <http://www.xn--grundtvigsvrker-7lb.dk/tekstvisning/19761/0#{%220%22:0,%22v0%22:0,%22k%22:5}> <http://www.xn--grundtvigsvrker-7lb.dk/tekstvisning/19761/0#{%220%22:0,%22v0%22:0,%22k%22:6}> (senest besøgt 15.09.2022).

- (1851) “Hjørne-Skjald i Danmark” i *Danskeren, et Ugeblad*, 4. årgang, nr. 15, København, J.D. Qvist, 145-160.
- (1979), *Dag- og Udtogsbøger*, I, redigeret af Gustav Albeck, København, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, C.A. Reitzels Boghandel.

Værker af andre forfattere

- “Publikationer 1772-1938”, Den Arnamagnæanske Kommissions hjemmeside v. Københavns Universitet, <https://arnamagnaeanskekommission.ku.dk/udgivelser/publikationer/> (senest besøgt 15.09.2022).
- Abrams, Meyer Howard (1971), *The Mirror and the Lamp. Romantic Theory and the Critical Tradition*, Oxford, Oxford University Press.
- Albeck, Gustav (1955), *Omkring Grundtvigs Digtsamlinger. Studier i Grundtvigs lyriske Forfatterskab 1808-1816*, København, Universitetsforlaget i Aarhus, Ejnar Munksgaard.
- Albeck, Gustav et al. (1971/1967), *Dansk litteraturhistorie bind 2: Fra Oehlenschläger til Kierkegaard*, København, Politikens Forlag.
- Andersen, Alex (1970), *Oehlenschläger Studier – og andre Studier*, Randers, Kolind Bogtrykkeri.
- Andersen, Vilhelm (1899), *Adam Oehlenschläger. Et livs Poesi. Manddom og Alderdom*, København, Det Nordiske Forlag (Bogforlaget).
- Andersen, Vilhelm (1924), *Det nittende Aarhundredes første halvdel*. Tredje bind i serien *Illustreret dansk litteraturhistorie* af Vilhelm Andersen og Carl Petersen, København, Gyldendal.
- Arentzen, Kristian (1879), *Adam Oehlenschläger. Litteraturhistorisk Livsbillede*, København, Høst & Søn.
- Auken, Sune (2005), *Sagas spejl. Mytologi, historie og kristendom hos N. F. S. Grundtvig*, København, Gyldendal.
- Auken, Sune (2014), “Grundtvig og genrerne. En introduktion” i Sune Auken og Christel Sunesen (red.) (2014), *Ved lejlighed. Grundtvig og genrerne*, Hellerup, Spring, 25-65.
- Auring, Steffens et al. (1984), *Dansk litteraturhistorie 5: Borgerlig enhedskultur 1807-1848*, København, Gyldendal.
- Bagge, Sverre (2013), “Oehlenschläger and Ibsen: National revival in drama and history in Denmark and Norway c. 1800-1860” i Patrick J. Geary og Gábor Klaniczay (red.) (2013), *Manufacturing Middle Ages: Entangled History of Medievalism in Nineteenth-Century Europe*, Leiden, Brill, 71-87.

- Billeskov Jansen, Frederik Julius (1958), *Danmarks Digtekunst. Tredie Bog: Romantik og Romantisme*, København, Ejnar Munksgaard.
- Biörner, Erik Julius (1737), "Rolf Krakes Historia" i *Nordiska Kämpa Dater*, Stockholm, Joh. L. Horrn, 1-139.
- Blanck, Anton (1911), *Den nordiska renässansen i sjuttonhundratalets litteratur: En undersökning av den "gotiska" poesiens allmänna och inhemska förutsättningar*, Stockholm, Alb. Bonniers Bogtryckeri.
- Blöndal, Sigfús (1981/1963), *Íslensk-dönsk orðabók*, Reykjavík, Íslensk-danskur orðabókarsjóður, Sóluumboð, Hið íslenska bókmenntafélag.
- Clunies Ross, Margaret og Lars Lönnroth (1999), "The Norse Muse: report from an International Research Project" i *alvissmál. Forschungen zue mittelalterlichen Kultur Skandinaviens* nr. 9, 3-28.
- Clunies Ross, Margaret (2001), *The Old Norse Poetic Translations of Thomas Percy*, fjerde del i serien *Making the Middle Ages*, Turnhout, Brepols Publishers.
- Clunies Ross, Margaret (2005), *A History of Old Norse Poetry and Poetics*, Cambridge, D. S. Brewer.
- Clunies Ross, Margaret (2018a), "Introduction to Volume I" i Margaret Clunies Ross (red.) (2018), *The Pre-Christian Religions of the North: Research and Reception, Volume I: From the Middle Ages to c. 1830*, Turnhout, Brepols, xxi-xxxiv.
- Clunies Ross, Margaret (2018b), "Reception Studies" i Jürg Glauser, Pernille Hermann og Stephen A. Mitchell (red.) (2018), *Handbook of Pre-Modern Nordic Memory Studies* vol. 1, Berlin, De Gruyter, 361-369.
- Conrad, Flemming (1996), *Smagen og det nationale. Studier i dansk litteraturhistorieskrivning 1800-1861*, Københavns, Museum Tusulanums Forlag.
- D'Arcens, Louise (2016), "Introduction. Medievalism: scope and complexity" i Louise D'Arcens (red.) (2016), *The Cambridge Companion to Medievalism*, Cambridge, Cambridge University Press, 1-13.
- Dahl, Per (2010), "Grundtvigs forfatterskab i dansk litteraturhistorieskrivning" i *Grundtvig-Studier*, 62(1), 31-63.
- Dvergsdal, Avild (1997), *Adam Oehlenschlägers tragediekunst*, København, Museum Tusulanums Forlag.
- Falbe-Hansen, Ida (1921), *Øhlenschlägers nordiske Digtning og andre Afhandlinger*, København, Forlaget af H. Aschehoug & Co.
- Fay, Elizabeth (2002), *Romantic Medievalism. History and the Romantic Literary Ideal*, Basingtoke, Palgrave.

- Fjord Jensen, Johan et al. (1983), *Dansk litteraturhistorie 4: Patriotismens tid 1746-1807*, København, Gyldendal.
- Genette, Gérard (1997/1982), *Palimpsests. Literature in the Second Degree*, oversat af Channa Newman og Claude Doubinsky, Lincoln og London, University of Nebraska Press.
- Hermann, Pernille (2019), "Middelalderisme og erindring – Oehlenschläger og den nordiske mytologi" i *Slagmark – tidsskrift for idéhistorie* nr. 79, Aarhus, Aarhus Universitetsforlag, 47-62.
- Holm, Anders (2001), *Historie og efterklang. En studie i N.F.S. Grundtvigs tidsskrift Danne-Virke*, Odense, Odense Universitetsforlag.
- Holm, Anders (2018), *Grundtvig – en introduktion*, Aarhus, Filo.
- Ingerslev-Jensen, Povl (1967), *Bibliotheca Oehlenschlägeriana*, København, Oehlenschläger Selskabet.
- Ingerslev-Jensen, Povl (1972), *Den unge Oehlenschläger*, København, Rosenkilde og Bagger.
- Jansson, Bo G. (1996), "Nordens poetiska reception av Europas reception af det nordiska" i Else Roesdahl og Preben Meulengracht Sørensen (red.), *The Waking of Angantyr. The Scandinavian past in European culture*, Aarhus, Aarhus University Press, 192-208.
- Kjærulff, Berit (2018), "Medievalism and the post-medieval Middle Ages. A review of Anglophone medievalism studies" i *Orbis Litterarum: International Review of Literaru Studies* vol. 73, nr. 5, 458-470.
- Kristmannsson, Gauti (2013), "Ossian in the North" i *Translation and Literature* vol. 22, nr. 3, 361-382.
- Lassen, Annette (2008), "Indledning" i Annette Lassen (red.), *Det norrøne og det nationale: studier i brugen af Islands gamle litteratur i nationale sammenhænge i Norge, Sverige, Island, Storbritannien, Tyskland og Danmark*, Reykjavik, Stofnum Vigdísar Finnbogadóttur i erlendum tungumálum, 7-21.
- Lassen, Annette (2011), *Odin på kristent pergament: Et teksthistorisk studie*, København, Museum Tusulanums Forlag.
- Lassen, Annette (2014), "N. M. Petersens sagaoversættelser" i Frans Gregersen, Anne Mette Hansen og Viggo Bank Jensen (red.), *Filologen N. M. Petersen – grundlægger og fornyer*, København, Selskab for Nordisk Filologi, 57-80.
- Lassen, Annette (2017), "A Nordic Defense: N. M. Petersen's Translations of 1839-1844" i Joachim Grage og Thomas Mohnike (red.), *Geographies of Knowledge and Imagination in 19th Century Philological Research on Northern Europe*, Newcastle upon Tyne, Cambridge Scholars Publishing, 124-138.

- Lassen, Annette (2018), “The *fornaldarsögur* in Danish translation: From Carl Christian Rafn to the present” i Matthew Driscoll, Silvia Hufnagel, Philip Lavender og Beeke Stegmann (red.), *The Legendary Legacy. Transmission and reception of the Fornaldarsögur Nordurlanda, København, University Press of Southern Denmark*, 323-350.
- Leerssen, Joep (2004), “Ossian and the Rise of Literary Historicism” i Howard Gaskill (red.), *The Reception of Ossian in Europe*, London, Thoemmes Continuum, 109-125.
- Lundgreen-Nielsen, Flemming (1980), *Det handlende ord: N. F. S. Grundtvigs digtning, litteraturkritik og poetik 1789-1819*, København, Gad.
- Mallet, Paul-Henri (1756/1755), *Indledning udi Danmarks Riges Historie, Hvorudi handles Om de gamle Danskes Guds-Dyrkelse, Love, Sæder og Skikke*, København, oversat og udgivet af Ludolph Henrich Lillie.
- Martinsen, Lone Kølle (2021), “‘A Shieldmaiden Born to Fight and Love’: A Conceptual History of *Kvinder* and Old Norse Mythology in Grundtvig, Ingemann and Oehlenschläger’s Romantic Poetry” i Sophie Bønding, Lone Kølle Martinsen og Pierre Brice-Stahl (red.), *Mythology and Nation Building: N. F. S. Grundtvig and His European Contemporaries*, Aarhus, Aarhus University Press.
- Mjöberg, Jöran (1967), *Drömmen om sagatiden. Första delen. Återblick på den nordiska romantiken från 1700-talets mitt till nygoticismen (omkr. 1865)*, Stockholm, Natur och Kultur.
- Mortensen, Klaus P. og May Schack (red.) (2008), *Dansk litteraturs historie. Bind 2: 1800-1870*, København, Gyldendal.
- Müller, Peter Erasmus (1817), *Sagabibliothek, med Anmærkninger og indledende Afhandlinger. Første Bind*, København, J. F. Schulz.
- de Mylius, Johan (2019), “Efterskrift” i Adam Oehlenschläger (2019/1803), *Digte*, København, Gyldendal, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, 243-292.
- Møller, Erik (1950), “Grundtvig 1848-50” i *Grundtvig-Studier*, 3(1), 57-95.
- Nyerup, Rasmus (1798), *Udsigt over Nordens Ældste Poesi og dens Litteratur*, København, K. H. Sejdelin.
- Oehlenschläger, Adam (1807), *Nordiske Digte*, København, Sejdelin.
- Oehlenschläger, Adam (1812), *Stærkodder. Tragødie*, København, Boas Brünnich, Forfatterens Forlag.
- Oehlenschläger, Adam (1817), *Hroars Saga*, København, Forfatterens forlag hos Hartvig Frederich Popp.

- Oehlenschläger, Adam (1831), *Oehlenschlägers Levnet, forfald af ham selv. Anden Deel*, København, Forfatterens Forlag ved F. S. Qvist.
- Oehlenschläger, Adam (1953), *Breve fra og til Adam Oehlenschläger. November 1809-Oktober 1829*, I, 2. række, udgivet af Daniel Preisz og Torben Nielsen, København, Gyldendal.
- Oehlenschläger, Adam (1966), *Adam Oehlenschlägers dramatiske forsøg 1801-1804*, udgivet af Povl Ingerslev-Jensen, Aarhus, Oehlenschläger Selskabet, Gads Forlag.
- Percy, Thomas (1763), *Five Pieces of Runic Poetry*, London, R. and J. Dodsley.
- Poole, Russel (2018), "Skalds" i Jürg Glauser, Pernille Hermann og Stephen A. Mitchell (red.), *Handbook of Pre-Modern Nordic Memory Studies*, Berlin, De Gruyter, 641-645.
- Præstgaard Andersen, Lise (1981), "Oehlenschläger, de norrøne kilder og de norrøne kvinder" i *Danske studier* vol. 76 nr. 4, 5-31.
- Rafn, Carl Christian (1829), *Nordisk Fortids Sagaer, efter den udgivne islandske eller gamle nordiske Grundskrift. Første Bind*, København, Poppes Bogtrykkerie.
- Rix, Robert (2009), "Thomas Percy's Antiquarian Alternative to Ossian" i *Journal of Folklore Research* vol. 46, nr. 2, 197-229.
- Rothe, P. (1873), *Fortegnelse over den af N. F. S. Grundtvigs efterladte Bogsamling, som bortsælges ved offentlig Auction i Klædeboderne Nr. 38 Mandagen den 29. Sept. 1873 Kl. 10.*, København, E. C. Løvers Bog- og Nodetrykkeri.
- Sandvig, Bertel Christian (1779), *Danske Sange af det ældste Tidsrum, indeholdende blandt andet nogle Danske og Norske Kongers Bedrifter*, København, A. J. Godiche.
- Scharling, C.I. (1947), *Grundtvig og Romantiken. Belyst ved Grundtvigs Forhold til Schelling*, København, Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag.
- Schmidt, Jochen (1985), *Die Geschichte des Genie-Gedankens in der deutschen Literatur, Philosophie und Politik 1750-1945. Band 1: Von der Aufklärung bis zum Idealismus*, Darmstadt, Wissenschaftliche Buchgesellschaft.
- Solovyeva, Anna (2019), *Skalds as Memory Specialists and Memorable Images: The Origins of Poetry and the continuity in Skáldatal*, ph.d.-afhandling, Aarhus, Aarhus Universitet.
- Solten, Therese Bering (2014), "Når troen får øjne. En studie i Grundtvigs samlere" i *Grundtvig-Studier*, 65(1), 177-200.
- Steffens, Heinrich (1803), *Indledning til filosofiske Forelæsninger*, København, Seidelin.

- Suhm, Peder Frederik (1782), *Historie ad Danmark 1, fra de ældste Tider til Aar 803*, København, Brødrene Berlings Skrifter.
- Svane, Marie-Louise (2008a), "Romantikkens gennembrud – Adam Oehlsnchläger" i Klaus P. Mortensen og May Schack (red.) (2008), *Dansk litteraturhistorie. Bind 2: 1800-1870*, København, Gyldendal, 100-141.
- Svane, Marie-Louise (2008b), "Romantisk spontanisme: Dansk romantik som litteraturhistorie og kulturarv" i *Litteraturkritik & Romantiske studier* nr. 49, 1-18.
- Sørensen, Preben Meulengracht (2006), *Kapitler af Nordens litteratur i oldtid og middelalder*, Aarhus, Aarhus Universitetsforlag.
- Toldberg, Helge (1946), *Grundtvig som Filolog*, København, G. E. C. Gads Forlag.
- Toldberg, Helge (1950), *Grundtvigs Symbolverden*, København, Gyldendal.
- Trumpener, Katie (1996), *Bardic Nationalism. The Romantic Novel and the British Empire*, Princeton, Princeton University Press.
- Vedel, Anders Sørensen (1967/1575), *Den danske Krønike. Saxo-oversættelse 1575*, udgivet i faksimile af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, København, Gad.
- Vind, Ole (1999), *Grundtvigs historiefilosofi*, København, Gyldendal.
- Wawn, Andrew (2000), *The Vikings and the Victorians. Inventing the Old North in 19th-century Britain*, Cambridge, D. S. Brewer.
- Wheaton, Henry (1831), *History of the Northmen, or Danes and Normans, from the Earliest Times to the Conquest of England by William of Normandy*, London, John Murray, Albemarle Street.
- Zöega, Geir T. (2004/1910), *A Concise Dictionary of Old Icelandic*, Mineola, New York, Dover Publications.